

Anketa o mnichovském diktátu 1938

Ladislav Hejdánek – Václav Havel – Samuel Belluš – Ján Čarnogurský – Avigdor Dagan – Mikuláš Lobkowicz – Ota Hora – Karel Kaplan – Marie Provazníková – Eduard Táborský – Josef Zvěřina – František Schwarzenberg

in: České slovo. Noviny československého exilu, 34, 1988, n. 10, p. 5–6

in: České slovo. Noviny československého exilu, 34, 1988, č. 10, str. 5–6 (říjen)

◆ anketa, česky, vznik: říjen 1988

◆ survey, Czech, origin: říjen 1988

Anketa o mnichovském diktátu 1938 [1988]

Rada svobodného Československa se spolupráci s Čs. společností pro vědy a umění požádala významné osobnosti v různých státech, aby odpověděly na otázku, jaký je historický význam mnichovské dohody z roku 1938 a zda by v současné době mohla nastat situace, že by se mnichovský diktát opakoval. Odpovědi byly předloženy na tiskové konferenci, uspořádané 29. září t.r. v hotelu Bayerischer Hof v Mnichově. Otiskujeme citáty z některých odpovědí, nejprve citáty z odpovědí na první otázku, pod hvězdičkou z odpovědí na druhou otázku.

Dr. Samuel Belluš, býv. poslanec a do roku 1982 ředitel čs. oddělení Svobodné Evropy, Mnichov: „Obetovanie Československa Hitlerovi, hoci aj v zaujme zachovania mieru, prinieslo utrpenie nielen národom Československa, ale aj miliónom ľudí na celom svete, vrátane samotného Nemecka.“

*

„Politika appeasementu je mrtva a domnienka, že by sa Západ mohl vzdať spojenca v zaujme zachovania mieru je nepredstaviteľna.“

Dr. Ján Čarnogurský, právník, Bratislava: „Československo si musí uvedomovať pri tvorbe svojej vnútornej a zahraničnej politiky, že ľahko a neočakávane sa môže vyskytnúť situácia, keď bude musieť svoju politiku brániť a to prípadne aj ozbrojenou mocou. Musí voliť takú politiku, ktorú by bolo schopné ubrániť predovšetkým vlastnými silami.“

*

„Pre Československo je to len akademická otázka. Západné demokratické krajiny toho času nepokládajú Československo za svojho spojenca a nevyčleňujú žiadnu kapacitu na jeho obranu.“

Avigdor Dagan, býv. izraelský diplomat, významný český spisovateľ (Viktor Fischl), Jeruzalém: „Mnichov je, alebo aspoň by mal byť, výstrahou pre všetky, ktorí sa ešte domnievajú, že ústupky útočníkom na úkor malých národov lze zabrániť válkám.“

*

„Podle všech zákonů logiky by opakování toho, co se stalo v Mnichově, mělo být nemyslitelné. Ti, kdo odpovídají za dějiny lidstva, však nemyslí vždycky v kategoriích Kantovy logiky. Proto si nejsem jist, že lze možnost nového Mnichova bezpečně vyloučit. Žiji, jak víte, v Izraeli a pociťuji to tím akutněji.“

Václav Havel, dramatický spisovatel, Praha: „Myslím, že z Mnichova vyplývá jedno prosté poučení: že se nevyplácí ustupovat před násilím.“

*

„Je to samozřejmě možné, i když v dnešním světě mi to připadá méně pravděpodobné než v třicátých letech. Z mnoha různých důvodů, mimo jiné i díky poučení z Mnichova.“

Dr. Ladislav Hejránek, univ. profesor, Praha: „Situace střední a východní Evropy po druhé světové válce byla logickým vyústěním Mnichova: nová velmoc rozšířila sféru svého vlivu a svých zájmů směr na východ. Má-li mít budoucí celoevropská politika nějaký zásadní smysl, musí znamenat skutečné odčinění Mnichova, jeho důsledků.“

*

„Což si nedovedeme představit, že při nějaké eventuální budoucí vlně odporu a nechuti k potížím s evropskými spojenci a oživeného izolacionismu by Spojené státy mohly nechat západoevropské spojence v obdobné situaci jako dva z nich nechali v roce 1938 nás?“

Ota Hora, býv. poslanec, Ottawa, Kanada: „Nikdy se nesmí kapitulovat a žádný stát nesmí být ke kapitulaci donucen. Všechna jednání se musí vést za spolupráce a za souhlasu států, o němž se ve sporu rozhoduje.“

*

„Za současného duchovního a mravního stavu dnešního světa se obávám, že se situace podobná mnichovské tragédii může opakovat a také proto, že se mnohé státy z nedávné historie nepoučily.“

Karel Kaplan, historik, Mnichov: „Po padesáti letech se mnoho změnilo, ale nezbytnost obrany demokracie zůstává stále aktuální. Zkušenosti Mnichova právě potvrzují, jak se taková historická slabina či nedůslednost vymstí.“

*

„Svět se za padesát let natolik změnil, že nevznikne situace, alespoň myslím a doufám, obdobná roku 1938, a že demokratické státy se neocitnou před rozhodováním o osudu svého spojence.“

Dr. Mikuláš Lobkowicz, univ. profesor, Mnichov: „Mnichovská dohoda ukázala, a) že Československo neuspělo a včas spravedlivě nevyřešilo otázku svých menšin; b) že uvolnila cestu k útoku totalitního systému a tak připravila druhou světovou válku; c) že byla předzvěstí tragických událostí z roku 1948 a 1968. Z toho je třeba vyvodit poučení, a) že menšiny se mají respektovat, nejen z morálních, ale i pragmatických důvodů; b) že se nevyplácí ustupovat totalitnímu systému; c) že nikdy se nespolehat na přítele.“

*

„Přirozeně, že si to dovedu představit. Demokratický systém nechrání, opakují, nechrání své vůdce před slepotou a zbabělostí.“

Marie Provazníková, bývalá náčelnice Čs, obce sokolské, dnes 98letá, žijící v Altamont, stát New York: „Všechna poučení z mnichovské konference je možno shrnout v jednu větu: žádná smlouva, žádné závazky nezabrání tomu, aby silnější moci obětovaly menší svým vlastním zájmům, pokud se my malí nespojíme k obraně.“

*

„Nejen si to mohu představit, ale jsem přesvědčena, že v situaci, o které píšete, bude každá země rozhodovat podle svých vlastních zájmů.“

Dr. František Schwarzenberg, někdejší čs. diplomat, univ. profesor: „V první řadě je zapotřebí si znovu uvědomovat stálou platnost Palackého varování před nebezpečím rozpínavých sousedů. Prvním poučením pro budoucnost by tedy mělo být poznání nutnosti těsnější spolupráce střeoevropských států a národů — doufejme, že v rámci dobrovolného sdružení všech tou dobou již nekomunistických svrchovaných států celé Evropy. Druhým poučením pro nás je poznání, že národovectví nesmí být přeháněno až k opovrhování každým, kdo mluví jinou řečí či dokonce k nenávisti proti každému, kdo není z vlastní krve.“

*

„Obávám se, že úcta ke smlouvám, úcta k mezinárodnímu právu či prostá slušnost v mezinárodních stycích dnes nejsou na vyšší úrovni, než byly za časů Mnichova.“

Dr. Eduard Táborský, bývalý tajemník presidenta Beneše, univ. profesor, Austin, Texas: „Mnichov je přímo klasickým dokladem toho, že ústupky režimům, jež sledují expansivní plány nejen že jejich výbojnost nezastaví, ale jenom jejich útočnost posílí. Když západní velmoci nechaly nacistické Německo beztrápně porušit Versaillskou mírovou smlouvu remilitarisací Porýní a pohltnout pak

Rakousko, dospěl Hitler zcela logicky k názoru, že Francie a Velká Británie sotva budou ochotny pomoci Československu udržet v jeho hranicích sudetské Němce, jejichž naprostá většina projevila přání žít ve společné říši se svými soukmenovci.“

*

„... to jak se západní velmoci zachovaly ke konci druhé světové války a v letech 1945–48, když nechaly Sověty násilím zkomunizovat státy střední a východní Evropy, vzbuzuje ve mně pochyby, zda si západní velmoci opravdu vzaly z mnichovského fiaska patřičné ponaučení.“

Dr. Josef Zvěřina, teolog, Praha: „... nejsem politik a domnívám se, že má každý dělat, co umí, jinak to dopadne tak, jak to tu dopadá. Dříve jsem se domníval, že nemáme státníky, jen politiky, ale nyní se marně bráním pochybnostem i o tom. Nicméně si dovolím jen stručně odpovědět. Mnichovská konference neměla a nemá žádný význam, byla jen katastrofou, kterou zavinila zbabělost a bezcharakternost.“

*

„Bohužel, poučen mnoha zradami minulosti – jsem skeptický, že by tato zrada byla nezvratným poučením pro ty, kdo budou mít před očima svůj prospěch, málo svědomí a hodně apologetiky.“

Příspěvky k anketě poslali ředitel Michal Palmer za lorda Plumba, předsedu Evropského parlamentu v Lucemburku, poslanec Dolní sněmovny Robert Rhodes James z Londýna, předseda západoněmecké sociálně-demokratické strany, poslanec dr. Hans Jochen Vogel z Bonnu, univerzitní profesori H. Gordon Skilling z Toronta, Viktor V. Mamateyz Athens, Georgia, Frank Munk, Portland, Oregon, Karel Hrubý z Basileje, Radomír V. Luža z New Orleansu, Mojmír Povolný z Appletonu, Wisconsin a Vratislav Pěchota z New Yorku.

Došly příspěvky prince Schwarzenberga z Vídně, z Prahy od Bohumila Janáta, Rudolfa Battěka, Libuše Šilhánové, Jaroslava Opata, Václava Malého, Jana Křena, Evy Kantůrkové. Z Washingtonu přispěl dr. Jaroslav Drábek st., z Hamburku Gabriel Laub, z Takoma Parku v Marylandu Michal Šumichrast a ještě mnoho dalších.